

Debatt

debatt@dn.no

Hvem snyter på skatten?

Selvstendig næringsdrivendes reelle inntekter ligger 17 prosent over den rapporterte, om den skal rime med forbruket deres. Rike husholdninger er overrepresentert blant kundene.

Forskning viser at ...
Thor Olav Thoresen

Er det de rike eller de fattige som snyter på skatten? Mange vil hevde at de rike som snyter mest, siden det er folk med høy inntekt som skjuler formue i utlandet og dermed unndrar seg formuesskatt. Forskning gjennomført av bl.a. Annette Alstadsæter viser nettopp det (DN 4. juni).

I et nylig fullført forskningsprosjekt har Odd Erik Nygård (SSB), Joel Slemrod (University of Michigan) og jeg sett nærmere på hvem som drar størst fordel av en annen velkjent form for skatteunndragelse nemlig skatteunndragelsene som foregår i markedet for ulike tjenester i husholdningene.

Dette er skatteunndragelse av det velkjente slaget, der kjøper avtaler med for eksempel håndverker eller rengjøringshjelp om at arbeidet utføres «svart»: kjøper betaler ikke moms, og selger betaler ikke skatt.

Både selgere og kjøpere av tjenestene kan ha økonomisk fordel av å holde pengene unna skattemyndighetene, og trolig deles gevinsten mellom dem på et eller et annet vis. Vi har undersøkt om de involverte har høy eller lav inntekt, enten de er på selger- eller kjøpersiden. Eller sagt på en annen måte - er den reelle inntektsfordelingen, den som inkluderer svarte inntekter, mer eller mindre ulik den offisielle, den som SSB rapporterer jevnlig.

For å besvare dette spørsmålet skaffet vi oss informasjon om hvor både selgere og kjøpere av svarte tjenester plasserer seg i inntektsfordelingen. Det er åpenbart vanskelig å skaffe seg kunnskap om hvem som er involvert i disse ulovlige aktivitetene og i hvilket omfang, men ved å sette sammen informasjon fra

De rike husholdningene kjøper noe mer av de av de svarte tjenestene enn husholdninger med lave inntekter

Innleggsforfatteren har forsket på skatteunndragelse av det velkjente slaget, der kjøper avtaler med for eksempel håndverker eller rengjøringshjelp om at arbeidet utføres «svart»: kjøper betaler ikke moms, og selger betaler ikke skatt. Foto: Fredrik Solstad

ulike datakilder har vi kunnet etablere et helhetlig bilde.

På kjøpersiden bruker vi informasjon om hvem som unndrar skatt innhentet ved hjelp av spørreundersøkelser. På oppdrag fra Skattedirektoratet har Opinion og TNS Gallup i flere runder (2006, 2009, 2014 og 2016) spurt store utvalg av den norske befolkningen om de har benyttet svarte tjenester. En kan selvsagt ikke utelukke at folk

Forsker **Thor Olav Thoresen** ved SSB og Universitetet i Oslo.

underrapporterer på slike undersøkelser, men vi har hatt tilgang til et relativt stor datamateriale, der mellom 10 og 20 prosent (i de ulike undersøkelsene) har kjøpt svarte tjenester/varer i løpet av to år.

Når det gjelder fordelingen av de økonomiske fordelene på selgersiden, anvendes en teknikk som vi kaller forbrukstilnærmingen: å dele befolkningen i to grupper - de som forventes å rapportere korrekte inntekter til skattemyndighetene og de som antas å ha muligheten til å jobbe

svart og dermed underrapportere inntektene sine.

Vi har lagt til grunn at vi finner lønnstakerne i den første gruppen, siden inntektene deres i stor grad rapporteres til skattemyndighetene av arbeidsgiverne (såkalt tredjepartsrapportering). Det antas at det er særlig blant de selvstendig næringsdrivende vi finner dem som jobber svart.

Videre innebærer forbrukstilnærmingen at vi sammenlikner forholdet mellom inntekt og forbruk av mat i de to gruppene når det antas at lønnstakerne representerer den gruppen som ikke unndrar inntekt fra beskatning. Når vi ser at de selvstendig næringsdrivende har et like høyt forbruk av mat som lønnstakerne, for et lavere nivå på rapportert inntekt, kan vi anslå faktisk inntekt for de selvstendig næringsdrivende ved å se på inntektene til lønnstakere som har det samme forbruket av mat.

Vi finner at inntektene til de selvstendig næringsdrivende i våre data i gjennomsnitt må oppjusteres med 17 prosent for å komme frem til faktisk eller sann inntekt. Dette anslaget er ikke så

Forskning viser at ...
Oppsiktsvekkende funn?
Ny innsikt?
Skriv til spalten «Forskning viser at ...». Tekstlengde inntil 3500 tegn (inkludert mellomrom).
debatt@dn.no

langt unna det en finner i Sverige og Danmark ved bruk av samme metode.

Når dette regnes om til tapte skatteinntekter, finner vi at cirka 12 milliarder skatte kroner (moms og inntektsskatt) blir borte som følge av denne typen svart tjenesteproduksjon.

Så hvilke deler av inntektsfordelingen er det som oppnår den største økonomiske fordelene av dette?

Da vi startet arbeidet, ventet vi at de selvstendig næringsdrivende har lav registrert inntekt nettopp fordi de unndrar skatt. Inntektsfordelingen vil i så fall bli likere når en bringer inn de økonomiske fordelene av svarte tjenester.

Denne antakelsen viser seg å ikke holde stikk.

De faktiske inntektene,

Forskningen

Hvem: Nygård, O.E., J. Slemrod and T.O. Thoresen (2017).
Hva: Distributional Implications of Joint Tax Evasion
Hvor: kommer i The Economic Journal

inkludert ikke-rapportert inntekt, er noe mer ulikt fordelt enn de rapporterte (offisielle inntektene), og bidraget kommer både fra kjøper- og selgersiden.

De rike husholdningene kjøper noe mer av de av de svarte tjenestene enn husholdninger med lave inntekter.

Og selv om vi finner at det er mer svart arbeid blant selvstendig næringsdrivende med lav inntekt, har ikke disse personene lav inntekt sammenliknet med andre grupper i befolkningen, som pensjonister. Vi kan med andre ord si at også for denne typen skatteunndragelser er det de rike som snyter mest.

Thor Olav Thoresen, forsker ved Statistisk sentralbyrå og Universitetet i Oslo